

DOI: 10.5281/zenodo.3532689

УДК 328.185-047.44(477)

Мошнін А. А., юрист ТНУ ім. В. І. Вернадського, м. Київ,

Задорожний С. А., к.держ.упр., м. Київ

*Moshnin A., lawyer Tavrida National University named
after V.I. Vernadsky, Kyiv,*

*Zadorozhny S., PhD of Public Administration,
Private Entrepreneur, Kyiv*

ДИСКУРСНИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

DISCOURSE ANALYSIS OF THE PHENOMENON OF CORRUPTION IN UKRAINE

У статті пропонується авторська систематизація дискурсного поля проблематики корупційних відносин, запобігання та протидії корупції в системі публічного управління. Зроблено висновок, що проблематика формування й перебігу корупційних відносин в системі органів публічної влади держави, протидії та запобігання корупції в Україні в цілому, є широко досліджувана як закордонними, так і вітчизняними науковцями, практиками, експертами, журналістами тощо. І хоча кожен з дослідників розглядає це суспільно-політичне явище у власному науковому ракурсі, концентрує увагу на різних сторонах і характеристиках зазначеного феномену, проте більшість дотримується тієї точки зору, що основним завданням українського суспільства та органів публічної влади нашої держави є рішуча діяльність щодо запобігання та протидії проявам корупції, як головної детермінанти деструктивного перебігу сучасного суспільно-політичного розвитку України.

Ключові слова: *корупція, суб'єкти корупції, кластер, публічне управління.*

The article proposes the author's systematization of the discourse field of the problems of corruption relations, prevention and fight against corruption in the system of government. It was concluded that the problems of the formation and occurrence of corruption in the system of state power of the state, counteraction and prevention of corruption in Ukraine as a whole, are widely studied by both foreign and domestic scientists, practitioners, experts, journalists, etc. And although each of the researchers, considering this socio-political phenomenon from his own scientific point of view, focuses on various aspects and characteristics of this phenomenon, however, the majority are of the view that the main task of the Ukrainian society and state bodies of our state is to prevent and countering corruption as the main determinants of the destructive state of modern socio-political development of Ukraine.

Keywords: *corruption, subjects of corruption, cluster, public administration.*

Постановка проблеми. Революція Гідності продемонструвала всьому світу прагнення українського народу жити в демократичній цивілізованій державі, проте 4 роки по її закінченню ще рано говорити, що досягнуті поставлені цілі й сучасна система публічного врядування нашої країни відповідає європейським нормам та стандартам. За оцінками як внутрішніх, так і зовнішніх експертів та дослідників, українська революція так і не призвела до "перезавантаження" системи відносин як між державою й суспільством, так і всередині самого державного апарату. Зокрема, О. Дручек наголошує, що "на сучасному етапі розвитку української державності корупція набуває ознак всепоглинаючого суспільного феномену, агресивного і непередбачуваного за характером. Це явище спотворює усі сфери суспільного життя: економіку, політику, управління. Корупційні прояви становлять реальну загрозу існуванню конституційно заявлених параметрів України – демократичної, соціальної, правової" [5, с. 275].

Близьку оцінку дають і авторитетні міжнародні організації. Так, за даними Transparency International наша держава в світовому рейтингу корупції за 2016 рік посідала 131 місце зі 171, маючи за ганебним антикорупційним індексом лише 27 балів, що обумовило наше сусідство з такими далеко не демократичними країнами як Іран, Камерун, Непал, Нікарагуа та Парагвай [6]. Саме тому дослідження проблематики корупційних відносин, запобігання та протидії корупції в системі публічного управління для України сьогодні набуває особливо актуального значення, адже й в цілому у сучасному глобалізованому світі, – зазначають Арнольд Хайденхаймер та Майкл Джонсон дослідження корупції все більше виходить на передній план міжнародного політичного порядку денного [30, р. 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Очевидна надзвичайна актуальність комплексного наукового дослідження соціально-політичного феномену корупції обумовила той факт, що за останні кілька років проблематика феномену корупції постійно перебуває у полі зору вітчизняних та зарубіжних дослідників й відповідне дискурсне поле охоплює понад 100 публікацій. Зокрема, генезу, сутність соціального феномену корупції та його характеристики вивчали Л. Андрущенко, Л. Білинська, Є. Вдовиченко, М. Попов, О. Савчук, Г. Кохан, М. Мельник, М. Михальченко. Серед зарубіжних авторів, які розглядали проблеми корупції, слід відзначити К. Уоллеса, Ш. Філпа, К. Ріда, Л. Йохансена, Б. Демідов, С. Бондаренко, М. Горний, Е. Панфілова. Механізмам протидії корупції присвячені роботи В. Бакуменка та А. Михненка, О. Ленкевича, М. Месюка, Е. Невмержицького, О. Радченка та С. Серьогіна.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз дискурсного простору проблематики корупційних відносин, запобігання та протидії корупції в системі публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Демократія як система державно-владних відносин та відповідний політичний режим і система органів публі-

чної влади будь-якої держави є несумісними з системною корупцією, що гальмує еволюцію управлінської, політичної та правової системи, унеможливаючи наближення України до передових світових показників рівня життя. Однак відсутність дієвих важелів боротьби з корупцією в нашій державі, поширення корупціогенних ризиків практично на всі сфери суспільного життя, лояльне ставлення частини громадян до вказаного явища призвели до того, що корупційна діяльність на всіх щаблях влади паралізувала проведення реформ, визначених керівництвом держави як пріоритет розвитку.

Необхідність невідкладного подолання корупції, за В. Щегорцовою, "обумовлюється тим, що вона за ефектом ланцюгової реакції породжує цілий спектр інших системних проблем: загрожує верховенству права, моралі суспільства, стабільності демократичних процесів, підриває основи державного управління, порушує принципи рівності та соціальної справедливості, породжує латентну монополізацію ринку й підриває правові основи вільної, добросовісної конкуренції, призводить до перекосів в оптимальному поєднанні методів адміністративного регулювання й ринкового саморегулювання на всіх рівнях влади та управління" [25].

Таким чином, в даній науковій розвідці спробуємо здійснити аналіз та систематизацію наукового розуміння корупції, основних напрямків дослідження цього складного багатопланового суспільно-політичного феномену в українському науковому дискурсі.

На нашу думку, все багатоманіття наукових підходів до усвідомлення корупції як відповідного соціально-політичного феномену можна згрупувати у семи наступних дослідницьких напрямках: традиційний або нормативно-ціннісний підхід; модерністський або класичний підхід; економічний або ринково-центристський підхід; ревізійністський або функціональний підхід; політологічний підхід; біхевіористичний або соціетально-психологічний підхід; інституційний або державно-управлінський підхід (див. рис. 1). Далі спробуємо розкрити характерні особливості зазначених підходів та навести найбільш відомих їх представників, основні наукові праці тощо.

Протягом тривалого часу аж до першої чверті ХХ століття в науці превалював *модерністський або класичний підхід* до розуміння феномену корупції. Згідно цього підходу корупція визначається як певна протиправна дія (хабар, підкуп державного службовця тощо), продажність посадової особи органу публічної влади. Переважно в юридичній науці таке бачення в оновленому вигляді "*неокласичного підходу*" широко розповсюджене й зараз, зокрема така авторитетна міжнародна громадська організація як Transparency International визначає корупцію як "зловживання ввіреною владою для приватної вигоди" [26].

Найбільш виразно зазначений підхід сформульовано професором В. Римським. Його модель юридичного розуміння корупції характеризується правопорушеннями, які полягають у використанні службового становища або соціального статусу посадової особи в особистих або корпоративних

інтересах. Типово даний інтерес пов'язаний з отриманням незаконних доходів, а правопорушення або злочин з різними модифікаціями отримання або давання хабарів. Поряд з грошима, цінними паперами та іншим майном предметом хабаря або комерційного підкупу можуть бути вигоди або послуги майнового характеру, що надаються на безоплатній основі, але які передбачають оплату (наприклад, ремонт квартири, будівельні роботи тощо). Як вигоди майнового характеру виступають зниження орендної плати, відсоткових ставок за кредитуванням, заниження вартості реалізованого майна тощо [7, с. 162].

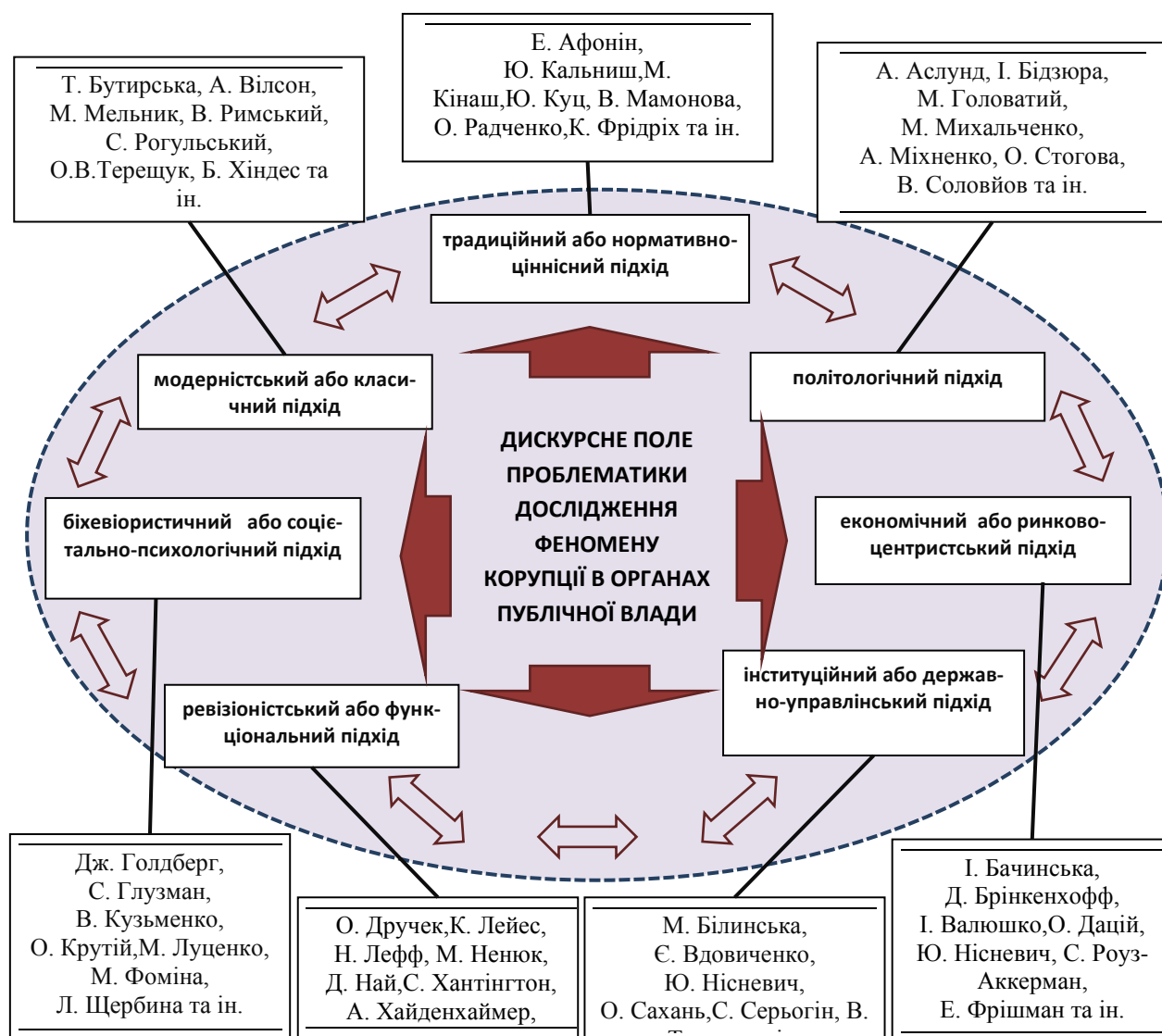

Рис. 1. Систематизація розуміння корупції в наукового-політичному дискурсивному просторі України.

Заслуговує на увагу також визначення корупції, сформульоване С. Рогульським, який термін "корупція" визначає як незаконне прийняття майнових та немайнових послуг, благ і переваг особами, що уповноважені на виконання державних функцій, або особами, що відповідно до закону прирівнюються до них, з використанням свого правового статусу та пов'язаних з ним можливостей, а також підкуп зазначених осіб шляхом незаконного надання їм фізичними та уповноваженими представниками юридичних осіб цих благ, послуг та переваг з метою отримання від осіб, уповноважених на виконання державних функцій, або осіб, що прирівнюються до них, певних привілеїв [16, с. 10].

На переконання М. Мельника, вивчення проблеми корупції потребує визначення сутності цього явища та його обов'язкових складових елементів. Дослідження корупції можливо не тільки як категорії правової та юридичної, а і як категорії соціальної, політичної, філософської, що дасть змогу визначити її місце і роль в соціальних процесах, а також її вплив на розвиток держави та суспільних відносин. Цей вчений вважає, що проблема визначення змісту поняття "корупція" має важливе теоретичне і практичне значення. Її розв'язання дає змогу визначитися з правовою сутністю корупції, колом діянь, які охоплюються цим поняттям, відмежуванням корупції від інших суспільно небезпечних явищ, таких як хабарництво, організована та економічна злочинність тощо, з метою належної юридичної кваліфікації, а також розробки дієвих заходів попередження [9, с. 58].

В цьому ж руслі визначення корупції, запропоноване О. В. Терещуком, відповідно до якого корупція включає у себе протизаконні діяння посадових осіб, спрямовані на особисте збагачення, а також, як стійкий зв'язок представників владно-управлінських структур зі злочинним середовищем і сприяння йому у проведенні протиправної діяльності за рахунок використання наданих їм державою повноважень [21, с. 14]. Необхідно зазначити, що автор наголошує на тому, що найбільшу небезпеку для держави становить корупція у другому аспекті, тому що простежується стійка тенденція криміналізації владно-управлінської сфери. Доповнимо думку О. Терещука тим, що як наслідок, корупція негативно впливає на систему державного управління.

Цілком у неокласичне розуміння вписується офіційна характеристика корупції, надана Радою Європи – це "хабарництво, підкуп і будь-яка інша поведінка особи, яка наділена відповідальністю у суспільному або приватному секторах, але не виконує своїх обов'язків, причому ця поведінка спрямована на отримання будь-яких неправомірних переваг для себе або іншої особи" [1, с. 12-14].

Десь від середини ХХ століття набрав силу *економічний або ринково-центристський підхід* до розуміння корупції, як певного тіньового політико-економічного ринку зі своїми чіткими правилами й нормами поведінки, що обумовлюють можливості отримання економічних винагород та соціальних

очікувань. Представники цього підходу пов'язували корупційні відносини з надмірним державним регулюванням економічних процесів, в ході якого законні нормативно-правові трансакційні витрати людини на досягнення бажаного результату стають значно менш вигідними, аніж трансакційні витрати у вигляді корупційних платежів. Таким чином, корупція розглядається як різновид економічної поведінки, що переслідує мету максимізації корисності за допомогою вилучення непродуктивного доходу внаслідок маніпуляції ресурсами, що знаходяться в розпорядженні посадових осіб органів публічної влади відповідно до їх посадових повноважень [34, с. 14].

Найбільш яскравим представником даного напрямку є відома дослідниця С. Роуз-Екерман. Корупція, на її погляд, пов'язана як з надмірним державним втручанням в економіку, так і з неспроможністю державного апарату до ефективного управління. У зв'язку з цим корупція може бути цілком функціональна, так як виступає противагою надмірної бюрократизації; засобом прискорення в процесах прийняття управлінських рішень та сприяє ефективному господарюванню [17]. Цю точку зору розвиває І. Валюшко, на думку якого корупція "є багатоаспектним соціальним явищем, що відображає недосконале функціонування державних і суспільних інститутів і водночас вона є реакцією суспільства на політичні, економічні, ідеологічні й управлінські вади суспільного розвитку" [3, с. 69].

Характерним для українського суспільства в зазначеному плані є непоодинокі випадки реального "продажу" певних посад. За І. Бачинською, "ціна" посади безпосередньо залежить від рівня корупційних доходів, які вона може забезпечити. Отже, "інвестуючи" кошти в одержання посади, чиновник стає приреченим на корупцію, оскільки, згідно з основними постулатами економічної теорії, будь-який інвестор має відшкодувати витрати, яких зазнав, та отримати максимальний прибуток" [2, с. 379].

Представники економічного підходу головною загрозою корупції та її найвищою формою визначають ефект "state capture" або "скупки держави", коли економічна та політична корупції зливаються в єдине ціле й вражають найвищі рівні публічної влади, внаслідок чого настає стрімка делегітимізація всієї системи публічної влади. Зокрема, професор Ю. Нісневич "скупкою" або "захопленням держави" називає такий прояв корупції, за якого публічна влада приватизується правлячими політико-економічними угрупованнями і все владно-примусові повноваження та види адміністративного ресурсу публічної влади направляються на захоплення природних ресурсів, землі, основних фінансових потоків державної й приватної власності та майна найбільш прибуткових економічних агентів, як в державному, так і в приватному секторі, а також найбільш впливових ЗМІ для їх використання з метою подальшого матеріального збагачення членів правлячих угруповань [12, с. 66]. Саме тому, наголошує С. Роуз-Аккерман, є недопустимим "терпиме відношення до окремих спроб обійти, нехай навіть і надмірно обтяжливі закони", саме яке й "підриває легітимність державної

влади" [34, р. 27].

Ревізіоністський або функціональний підхід консолідує роботи дослідників проблем країн "третього світу". Представники цього підходу: Арнольд Хайденхаймер, Семюел Хантінгтон, Натаніель Лефф, Колін Лейес – стверджували, що явище корупції для інтеграції, розвитку та модернізації суспільств "третього світу" може реалізувати позитивні функції. Здебільшого вчені даного підходу сприймають корупцію як хворобу невідповідності між старими правовими нормами та новими моделями поведінки, що встановлюються в транзитивній країні. Такий стан є характерним для суспільств, що розвиваються. При цьому, за С. Хантінгтоном, чим більші темпи соціально-економічної модернізації, тим більшою є вірогідність високого рівня корупції, яка за таких умов допомагає збалансувати низку дестабілізуючих факторів та чинників, викликаних стрімкими змінами [31, р. 34]. К. Лейес та Н. Лефф уточнюють, що в транзитивних забюрократизованих державах хабарі можуть допомагати здолати надмірні бар'єри, встановлені неефективною бюрократією [32, р. 9]. Так само А. Хайденхаймер зазначав, що корупція сприяє соціальній та політичній інтеграції в суспільствах часів кардинальних змін, задовольняючи ті потреби, які залишилися поза офіційними процедурами [29, р. 362–363]. Водночас корупція, на думку С. Хантінгтона, в транзитивних державах, де зберіглися сильні авторитарні тенденції, навіть здатна зміцнювати політичну систему шляхом посилення опозиційних партій та інших інститутів, які в іншому випадку були б позбавлені доступу до держави, причому навіть в тих випадках, коли корупція послаблює політичний розвиток [31, р. 47].

З цієї точки зору уточнимо, що розвиток ринкових відносин в доіндустріальних товариствах, а також розширення апарату держави і збільшення кількості чиновників дійсно руйнують зв'язки, іманентні патримоніальному пануванню, традиційним формам групової солідарності. Разом з тим в розвинених країнах це більш тривалий процес. Тут слід вказати на те, що в західних країнах між індивідами замість особистої залежності розвиваються договірні відносини, опосередковані правовими нормами. Це в свою чергу звернулося в необхідності пошуку громадянських форм захисту та солідарності.

Щодо розвинених країн, які успішно здійснили модернізацію, слід зазначити, що існування різних форм особистої залежності і панування в публічній сфері означає корупцію інститутів. У суспільствах, що не досягли наміченого стану "розвитку", і де історично сильні державні засади в суспільному житті, складно проходить процес формування структур, характерних модернізованим товариствам. Відносини типу "патрон-клієнт", виступаючи природною формою захисту індивіда в традиційному суспільстві, можуть зберегтися і в період модернізації. Вони можуть набувати різні прояви і часто сприймаються як корупційні, хоча здатні сприяти й позитивним результатам.

Наприклад, Д. Най визначає корупцію як поведінку, яка відхиляється від формальних обов'язків публічної ролі під впливом приватних (індивідуальних, сімейних) матеріальних або статусних цілей, або порушує правила, що забороняють певні види приватного впливу [33, р. 27]. При цьому, на думку дослідника, корупція навіть може працювати на політичний розвиток через сприяння економічному розвитку в умовах суттєвої недосконалості процесів державного регулювання економіки: адже тоді основні гравці не розтрачують ресурси, а в разі відсутності корупції почнеться відтік капіталу, неефективне інвестування, втрата навичок або втрата закордонної допомоги [там само].

Уточнимо, що спочатку зазначені положення були адресовані країнам з централізовано-керованою економікою, в тому числі, СРСР і країнам третього світу. Надалі ж представники цього напрямку з аналогічних позицій стали підходити до явища корупції в розвинених країнах з ринковою економікою, виступаючи проти розширення державної участі. Однак представлений підхід повною мірою не сприяє розумінню питання, чому в деяких країнах з досить високою участю держави в економіці корупція дуже невисока (наприклад, в Данії).

Представники *політологічного підходу* зосереджують основну увагу на взаємозв'язок корупції та політичного впливу в ході реалізації суспільно-владних відносин, коли корупційні відносини стають формою використання влади державними службовцями, промислово-фінансовими групами, партіями, суспільно-політичними рухами як інструменту впливу на політичні процеси в країні. За такої точки зору нестача демократії в існуючих політичних інститутах і структурах суспільства й виступає основною причиною корупції, а її наслідком – несформованість демократичних інститутів, гальмування процесів демократизації та тяжіння до авторитаризації політичного режиму.

Зокрема, О. Стогова проводить чітку кореляцію між корупцією та встановленням типу політичного режиму в державі. На її переконання, "корупція фактично є неформальним інституційним середовищем економічних, адміністративних і інформаційних ресурсів, у якому владні еліти взаємодіють між собою та іншими структурами суспільства. Характер тіньового обміну ресурсами між владою і бізнесом та результат боротьби між ними фактично визначають тип політичного режиму у нових незалежних країнах, що трансформуються. У політичних системах, які трансформуються, створення корупційної мережі дозволяє встановити неконкурентний політичний режим, що сприяє корупції на всіх рівнях політичного процесу" [20, с. 169].

Авторитетний дослідник корупції Карл Фрідріх зазначав, що рівень корумпованості органів публічної влади безпосередньо пов'язаний з контекстом та процедурами її здійснення, а також відповідного суспільного консенсусу щодо домінуючих державно-владних відносин. Тому, на переконан-

ня дослідника, корупція виступає надзвичайно негативним явищем – певною "патологією політики", за якої "псується" вся політична система суспільства – і політичні інститути, і державні високопосадовці, і місцеві чиновники [27]. Розростання такої патології сприяє розвитку клептократичного політичного режиму, що виступає відповідною формою організації системи публічної влади, побудованої переважно на корупційних відносинах.

В розвиток даної точки зору В. Соловійов зазначає, що в умовах клептократії корупція особливо негативно позначається на темпах економічного розвитку та призводить до таких наслідків, як розвиток недобросовісної конкуренції, руйнування ринкових механізмів та економічної системи держави, зниження рівня її конкурентоспроможності, залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій, порушення відносин власності, монополізації, криміналізації та тінізації економіки, а в остаточному підсумку – до економічного занепаду [19, с. 32-33]. Варто зазначити, що сучасний український політичний режим на Заході вже відкрито називають клептократичним, що знайшло навіть своє відображення у американській стратегічній "Доктрині Обама" [28].

Біхевіористичний або соцієтально-психологічний підхід до теоретичного аналізу корупції передбачає аналіз різноманіття нормативних систем і соціальних факторів, що спричиняють корупційну поведінку, та дає змогу показати диференційованість оцінок цього феномена різними суб'єктами. Корупція за такого підходу усвідомлюється як соціально-психологічний феномен та форма соціальних відносин, що передбачає аналіз її як форми взаємодії суб'єктів у межах різноманітних інститутів як нормативних систем [22, с. 188].

В межах цього підходу заслуговують на увагу наступні визначення:

– корупція фактично є поєднанням таких пороків людини як жадібність, заздрість, лінь, невгамовна спрага насолод тощо [8, с. 143] (М. Луценко та Л. Щербина);

– корупція є викривленою формою контролю індивідом власного соціального середовища, що дає змогу особі більш-менш впевнено відчувати себе. Вона пом'якшує невдоволення власним становищем окремого індивіда і дає йому гарантію та відносну впевненість щодо свого майбутнього, незалежно чи це право власності на засоби виробництва, чи можливість займати певну чиновницьку посаду, а також впевненість у майбутньому [2, с. 380] (І. Бачинська);

– корупція – це особливий вид обмінних відносин, які здійснюються з порушенням формальних і неформальних інституційних обмежень. Об'єктами купівлі-продажу виступають різного роду послуги, які надають визначені преференції, у вигляді неправомірних переваг покупцям (фізичним і юридичним особам), з одного боку, а з іншого – такі що забезпечують неофіційні доходи продавцям (посадові особи держави, корпорацій

і організацій) [23, с. 186] (М. Фоміна та В. Кузьменко);

З точки зору соціально-психологічного підходу найбільшою загрозою корупції є тенденція до розширення її соціальної бази, що спричиняю, у свою чергу, морально-психологічні наслідки, котрі "проявляються в тому, що вона є потужним фактором деморалізації суспільства, девальвації моральних цінностей, нищить духовні та моральні устої, тобто стає основним чинником загрози національній безпеці" [11, с. 73].

Від початку XXI століття набирає силу новий перспективний напрямок, який можна назвати як *інституційний або державно-управлінський підхід*. Представники цього підходу концентрують увагу на державно-управлінських аспектах корупції, як особливої форми державно-владних відносин, які полягають у нелегальному обміні службових повноважень посадової особи органу публічної влади на задоволення його особистих та групових потреб, що тягне за собою розширення можливостей ведення бізнесу з боку задіяних учасників корупційних відносин та незаконного обмеження для тих, хто не є їх учасником [29, с. 15]. Таким чином, корупція виступає показником ентропії державно-управлінської системи, певним виміром управлінської неефективності органів публічної влади в окремих галузях, сферах, безпосередньо в місцях надання адміністративних послуг – скрізь, де індивід вступає у відповідні відносини домінантно з представниками місцевої влади.

Ю. Нісневич визначає корупцію як "протиправне використання посадовою особою наданих їй управлінських ресурсів не для забезпечення виконання завдань і функцій структури, а для отримання особистої або групової вигоди як в матеріальній, так і нематеріальній формі". При цьому сутністю корупційних дії стають "порушення як формальних нормативно-юридичних настанов, включаючи норми службової поведінки та етики, так і неформалізованих соціетальних норм поведінки, етики та моралі" [12, с. 65].

В. Трепак наголошує на системності корупції як соціально-політичного феномену, "що полягає в неправомірному використанні особами, які мають владні чи управлінські повноваження, власного становища, статусу, авторитету в особистих або корпоративних інтересах, що призводить до розкладання, деградації влади та соціального управління" [22, с. 192].

Є. Вдовиченко визнає, що корупція – це "симптом того, що в системі державного управління існують серйозні дефекти... Найбільш проблемною характеристикою цього явища – корупції – стало те, що воно почало сприйматися на повсякденному рівні як суспільна норма, хоча на рівні вербальних висловлювань більшість населення декларативно підтримує думку про небезпечність цього явища ... це одразу легітимізує відповідні соціальні структури, до речі, тіньові, як результат відповідних соціальних практик..." [4, с. 15]. Дійсно, в умовах корумпованої держави все занепадає, корінним чином міняється глибинний сенс суспільних відносин. За пануючої

подвійної моралі все стає ілюзорним, далеким розумінню нормальної людини, держава та її інститути починають сприйматися як ворожі, а обман держави втрачає негативне емоційне забарвлення й починає сприйматися як певна компенсація всього, що "влада вкрала у суспільства". За таких умов, наголошує наша співвітчизниця О. Сахань – сьогодні "корупція стала одним із основних джерел деструктивності влади, наслідки діяльності якої можуть бути трагічними для функціонування політичної системи суспільства та життя людей" [18, с. 113].

Деструктивність, клептократичний характер інституційної корупції тягне за собою глобальні наслідки та є, за С. Невмержицьким, очевидною загрозою національній безпеці країни [10]. При цьому, як наголошують М. та І. Нинюки, "в Україні корупція – один із найважливіших факторів, що загрожує національній безпеці держави, негативно впливаючи на ефективність управління державних органів, підриваючи довіру народу до влади... адже якщо вплив корупції на ключові сфери є визначальним, якщо корупційні способи вирішення державних справ стають домінуючими, тоді держава стає приреченою" [11, с. 71].

Висновки. Отже, проблематика формування й перебігу корупційний відносин в системі органів публічної влади держави, протидії та запобігання корупції в Україні в цілому, є широко досліджувана як закордонними, так і вітчизняними науковцями, практиками, експертами, журналістами тощо. І хоча кожен з дослідників розглядає це суспільно-політичне явище у власному науковому ракурсі, концентрує увагу на різних сторонах і характеристиках зазначеного феномену, проте більшість дотримується тієї точки зору, що основним завданням українського суспільства та органів публічної влади нашої держави є рішуча діяльність щодо запобігання та протидії проявам корупції, як головної детермінанти деструктивного перебігу сучасного суспільно-політичного розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році" // Національний інститут стратегічних досліджень – К. : НІСД, 2016. – 688 с.
2. Бачинська І. С. Детермінанти корупції в Україні, або чому державні службовці залучені до корупційного процесу / І. С. Бачинська // Ефективність державного управління. – 2012. – Вип. 32. – С. 377–382.
3. Валюшко І. В. Соціальні чинники протидії корупції в Україні / І. В. Валюшко // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 2. – С. 69–73.
4. Вдовиченко Є. В. Сутність корупції, її принципи і властивості (філософський контекст) / Є. В. Вдовиченко // Актуальні проблеми філософії та соціології. – 2016. – Вип. 9. – С. 15–19.
5. Дручек О. В. Науково–теоретичні основи протидії явищу корупції: проблеми вивчення та удосконалення / О. В. Дручек // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 275–280.

6. Індекс Корупції CPI-2016 [Електронний ресурс] // офіційний інтернет-сайт організації TransparencyInternationalUkraine. – 25.03.2017. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/research/indeks-korupsiyi-cpi-2016/>.
7. Задорожний С.А. Злочини, пов'язані з корупційними діяннями в системі державної влади та управління / С.А.Задорожний // Запобігання та протидія корупції: навч. посіб. за ред. проф. Михненко А.М. – 2-е видання, доповнене і перероблене – К. : НАДУ. – 2011. – С. 160–170.
8. Луценко М. М. Корупція в Україні: сучасний стан і проблеми протидії / М. М. Луценко, Л. І. Щербина // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2015. – Вип. 15(2). – С. 142–145.
9. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) / М. Мельник. – К. : Юридична думка, 2004. – 400 с.
10. Невмержицький Е.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія / Е.В. Невмержицький. – К. : КНТ, 2008. – 368 с.
11. Нинюк М. Корупція як фактор загрози національній безпеці та суспільному ладу України / М. Нинюк, І. Нинюк // Історико-правовий часопис. – 2015. – № 2. – С. 71–76.
12. Нисневич Ю. А. Коррупция: инструментальная концептуализация / Ю. А. Нисневич // Социологические исследования, 2016. – № 5. – С. 61 – 68.
13. Нисневич Ю. А. Проблема концептуализации феномена коррупции / Ю. А. Нисневич // Евразийский Союз: Вопросы международных отношений, 2016. – Выпуск 1(15). – С. 106 – 119.
14. Радченко О. В. Ідентифікуючі ознаки корупції в Україні: кластерний підхід / О. В. Радченко, С. А. Задорожний // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Державне управління. – 2017. – Вип. 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpsdu_2017_1_16.
15. Радченко О. В. Геостратегічна Україна / О. В. Радченко // Публічне урядування : збірник. — № 3 (4) – 2016. – К. : ДП "Видавничий дім "Персонал", 2016. – С. 119 – 141.
16. Рогульський С. С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні : Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / С.Рогульський / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : КНУ, 2005. – 19 с.
17. Роуз-Екерман Сьюзен. Корупція та урядування. Причини, наслідки та зміни / Роуз-Екерман Сьюзен; пер. з англійської С. Кокізюк, Р. Ткачук. – К. : "К.І.С.", 2004. – 296 с.
18. Сахань О. М. Корупція в сучасній Україні як джерело деструктивності влади / О. М. Сахань // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого" – Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2015. – № 4. – С. 112–129.
19. Соловйов В. Корупція в державному управлінні як феномен глобалізованого світу / В. Соловйов // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2012. – Вип. 4. – С. 29–37.
20. Стогова О. В. Люстрація як передумова ефективної боротьби з корупцією / О. В. Стогова // Сучасне суспільство. – 2016. – Вип. 1. – С. 167–177.
21. Терещук О.В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення / О.Терещук. – Одеса. – 2000. – 177 с.
22. Трепак В. М. Особливості дефініції поняття "корупція" /

В. М. Трепак // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2015. – № 4. – С. 181–196.

23. Фоміна М. В. Сутність, форми і класифікація корупційних відносин / М. В. Фоміна, В. В. Кузьменко // Економічний вісник університету. – 2013. – Вип. 21 (1). – С. 182–186.

24. Шедий М. В. Социальные детерминанты коррупции в российском обществе : монография / М. В. Шедий ; Российская акад. нар. хоз-ва и гос. службы при Президенте Российской Федерации. – Орел : Изд-во ОФ РАНХиГС, 2012. – 148 с.

25. Щегорцова В. М. Шляхи запобігання і протидії корупції в органах публічного управління України [Електронний ресурс] / В. М. Щегорцова. // Державне будівництво. – 2012. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_40.

26. FAQs on corruption. How do you define corruption? [Electronic resource] // Transparency International – 25.12.2016/ – URL: http://www.transparency.org/whoweare/organisation/faqs_on_corruption#defineCorruption.

27. Friedrich C.J. The Pathology of Politics: Violence, Betrayal, Corruption, Secrecy, and Propaganda / Carl Joachim Friedrich. – N.Y.: Harper & Row, 1972. – 287 p.

28. Goldberg J. The Obama Doctrine [Electronic resource] / Jeffrey Goldberg // The Atlantic – April 2016 – URL : <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/#3>.

29. Heidenheimer A. Political Corruption: A Handbook / Heidenheimer, A., Johnston, M., Levine, V.). – New Brunswick: Transaction Publishers, 1989. – P. 362–363.

30. Heidenheimer A., Johnston M. Political Corruption: Concepts and Contexts / Arnold J. Heidenheimer, Michael Johnston. – Transaction Publishers, 2011. – 850 p.

31. Huntington S. Modernization and Corruption. Political Order in Changing Societies / Samuel P. Huntington. – New Haven, Conn: Yale University Press, 1968. – 488 p.

32. Leyes C. What is the Problem About Corruption? / C. Leyes // Journal of Modern African Studies. – 1965. – Vol. 3. – № 2. – P. 215–230.

33. Nye J. Corruption and political development: a cost-benefit analysis / Nye J. // American Political Science Review. – 1967. – № 61 (2). 417–427 p.

34. Rose-Ackerman S. Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform / Susan Rose-Ackerman, Bonnie J. Palifka. – Cambridge: Cambridge University Press. – 2016. – 616 p.

References:

1. *Analytical Report to the Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the Internal and External Situation of Ukraine in 2016" [Analychna dopovid do Shchorichnoho Poslannya Prezydenta Ukrayiny do Verkhovnoyi Rady Ukrayiny "Pro vnutrishnye ta zovnishnye stanovyshe Ukrayiny v 2016 rotsi"]*. National Institute for Strategic Studies. K.: NISD, 2016. Print.

2. Bachinskaya, I.S. "Determinants of corruption in Ukraine, or why civil servants are involved in the corruption process [Determinanty koruptsiyi v Ukrayini, abo chomu derzhavni sluzhbovtsi zalucheni do koruptsiynoho protsesu]". *Efektivnist derzhavnoho upravlinnya* 32 (2012): 377–382. Print.

3. Valyushko, I.V. "Social factors of counteracting corruption in Ukraine [Sotsialni chynnyky protydyi koruptsiyi v Ukrayini]". *Stratehichni priorityty* 2 (2013): 69-73. Print.

4. Vdovichenko, E.V. "The essence of corruption, its principles and properties (philosophical context)". *Aktualni problemy filosofiyi ta sotsiologiyi* 9 (2016): 15-19. Print.

5. Druchek, O.V. "Scientific and theoretical bases of counteraction to the phenomenon of corruption: problems of studying and improvement [Naukovo-teoretychni osnovy protydyi yavlyshchu koruptsiyi: problemy vyvchennya ta udoskonalennya]". *Forum prava* 1 (2012): 275–280. Print.

6. CPI-2016 Corruption Index. *Transparency International Ukraine's official website* [Indeks Koruptsiyi CPI-2016. Ofitsiynyy internet-sayt orhanizatsiyi Transparency International Ukraine]. Access mode: <http://ti-ukraine.org/research/index-koruptsiyi-cpi-2016/>.

7. Zadorozhny, S.A. "Corruption Offenses in the System of State Power and Administration". *Prevention and Counteraction of Corruption: Educational. tool.* in a row. prof. Mikhnenko A.M. 2nd edition, supplemented and revised. K.: NADU. 2011. Print.

8. Lutsenko, M.M. and Shcherbina, L.I. "Corruption in Ukraine: the current state and problems of counteraction [Koruptsiya v Ukrayini: suchasnyy stan i problemy protydyi]". *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya : Yurydsprudentsiya* 15 (2) (2015): 142–145.

9. Melnik, M.I. *Corruption - Corrosion of Power (Social Essence, Trends and Consequences, Countermeasures)* [Koruptsiya – koroziya vlady (sotsialna sutnist, tendentsiyi ta naslidky, zakhody protydyi)]. K.: Legal Thought, 2004. Print.

10. Nevmerzheritsky, E.V. *Corruption in Ukraine: Causes, Consequences, Mechanisms of Counteraction* [Koruptsiya v Ukrayini: prychny, naslidky, mekhanizmy protydyi]. K.: CST, 2008. Print.

11. Ninyuk, M. and Ninyuk, I. "Corruption as a Threat to the National Security and Public Order of Ukraine [Koruptsiya yak faktor zahrozy natsionalny bezpetsi ta suspilnomu ladu Ukrayiny]". *Istoryko-pravovyy chasopys* 2 (2015): 71-76. Print.

12. Nisnevich, Yu. A. "Corruption: instrumental conceptualization [Korruptsiya: instrumental'naya kontseptualizatsiya]". *Sotsiologicheskiye issledovaniya* 5 (2016): 61–68. Print.

13. Nisnevich, Yu. A. "The problem of the conceptualization of the phenomenon of corruption [Problema kontseptualizatsii fenomena korruptsii]". *Yevraziyskiy Soyuz: Voprosy mezhdunarodnykh otnosheniy* 1 (15) (2016): 106–119. Print.

14. Radchenko, O.V. and Zadorozhny, S.A. "Identifying signs of corruption in Ukraine: a cluster approach [Identifikuyuchi oznaky koruptsiyi v Ukrayini: klasternyy pidkhid]". *Visnyk Natsionalnoyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny. Seriya : Derzhavne upravlinnya* 1 (2017). Available to: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpsdu_2017_1_16. Accessed: 15 Aug. 2019.

15. Radchenko, O.V. "Geostrategic Ukraine [Heostratichna Ukrayina]". *Publichne uryaduvannya* 3 (4) (2016): 119–141. Print.

16. Rogulsky, S.S. Administrative and legal measures for combating corruption in Ukraine: Author's abstract. dissertation ... Cand. lawyer. Sciences: 12.00.07. Kyiv National University named after I. Taras Shevchenko. 2005. Print.

17. Rose-Eckerman Susan. *Corruption and governance. Causes, consequences and changes* [Koruptsiya ta uryaduvannya. Prychny, naslidky ta zminy]. K.: KIS, 2004. Print.

18. Sakhan, O.M. "Corruption in modern Ukraine as a source of destructive power [Koruptsiya v suchasniy Ukrayini yak dzherelo destruktyvnosti vlady]". *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Yurydychna akademiya Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho" – Se-*

riya : *Filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya* 4 (2015): 112–129. Print.

19. Solovyov ,V. "Corruption in Public Administration as a Phenomenon of the Globalized World [Koruptsiya v derzhavnomu upravlinni yak fenomen hlobalizovanoho svitu]". *Visnyk Natsionalnoyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrainy* 4 (2012): 29–37. Print.

20. Stogova, O.V. "Lustration as a prerequisite for effective fight against corruption [Lyustratsiya yak peredumova efektyvnoyi borotby z koruptsiyeyu]". *Modern Society* 1 (2016): 167–177. Print.

21. Tereshchuk, O.V. *Administrative Responsibility for Corruption [Administrativna vidpovidalnist za koruptsiyni pravoporushennya]*. Odessa. 2000. Print.

22. Trepak, V.M. "Features of the definition of the concept of "corruption" [Osoblyvosti definitsiyi ponyattya "koruptsiya"]". *Naukovyy visnyk Natsionalnoyi akademiyi vnutrishnikh sprav* 4 (2015): 181–196. Print.

23. Fomin, M.V. and Kuzmenko, V.V. "The essence, forms and classification of corruption relations [Sutnist, formy i klasyfikatsiya koruptsiynykh vidnosyn]". *Ekonomichnyy visnyk universytetu* 21 (1) (2013): 182–186. Print.

24. Shediy, M.V. *Social determinants of corruption in Russian society [Sotsial'nyye determinanty korruptsii v rossiyskom obshchestve]*. Orel: Publishing House of the RANHIGS, 2012. Print.

25. Shchegortsova, V.M. "Ways to prevent and counteract corruption in public administration bodies of Ukraine". *Derzhavne budivnytstvo* 2 (2012). Available to: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_40. Accessed: 15 Aug. 2019.

26. FAQs on corruption. How do you define corruption?. *Transparency International* - 12/25/2016. Available to: http://www.transparency.org/whoweare/organization/faqs_on_corruption#defineCorruption. Accessed: 15 Aug. 2019.

27. Friedrich, C.J. *The Pathology of Politics: Violence, Betrayal, Corruption, Secrecy, and Propaganda*. N.Y.: Harper & Row, 1972. Print.

28. Goldberg, J. "The Obama Doctrine". *The Atlantic – April 2016*. Available to: <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/#3>. Accessed: 15 Aug. 2019.

29. Heidenheimer, A., Johnston, M. and Levine, V. *Political Corruption: A Handbook*. New Brunswick: Transaction Publishers, 1989. Print.

30. Heidenheimer A., and Johnston, M. *Political Corruption: Concepts and Contexts*. Transaction Publishers, 2011. Print.

31. Huntington, S. *Modernization and Corruption. Political Order in Changing Societies*. New Haven, Conn: Yale University Press, 1968. Print.

32. Leyes, C. "What is the Problem About Corruption? ". *Journal of Modern African Studies* 3 (2) (1965): 215–230. Print.

33. Nye, J. "Corruption and political development: a cost-benefit analysis". *American Political Science Review* 61 (2) (1967): 417–427. Print.

34. Rose-Ackerman S. and Palifka, B. J. *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. Cambridge: Cambridge University Press. 2016. Print.